

SPECYFIKA INWESTOWANIA (KSZTAŁTOWANIA NAKŁADÓW NA RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE) W SZKOŁACH WYŻSZYCH

Aleksandra Pisarska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Abstrakt. Celem opracowania jest określenie specyficznych aspektów prawnych wpływających na kształtowanie wartości rzeczowych aktywów trwałych, uwzględniających cele realizowane przez szkoły wyższe. Źródłem finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych (ponoszenia nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) są m.in. środki finansowe pochodzące z budżetu państwa lub budżetu UE. Badane podmioty to szkoły wyższe, które podzielono na trzynaście grup według klasyfikacji GUS. Szczegółowa analiza została przeprowadzona na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, które regulują możliwość finansowania z zasobów uczelni publicznych i niepublicznych zakupu lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych. Badania dotyczące kształtowania wartości rzeczowych aktywów trwałych i aspektów prawnych na nią wpływających w szkołach wyższych przeprowadzono za lata 2005–2011. W opracowaniu dokonano analizy obowiązujących uczelnie przepisów prawnych, które regulują ich działalność w aspekcie gospodarowania zasobami rzeczowymi. Ustalono również wartości nakładów na rzeczowe aktywa trwałe w uczelniach publicznych i niepublicznych. Głównym zadaniem szkół wyższych jest przygotowanie społeczeństwa do tego, aby odgrywało aktywną rolę w rozwoju gospodarczym, społecznym i kulturowym kraju oraz w skali międzynarodowej. Zdolności przystosowawcze i elastyczność, które są konieczne, aby uczelnie mogły szybko reagować na zmiany zachodzące w społeczeństwie i gospodarce oraz realizować stawiane im zadania na najwyższym poziomie, zależą w głównej mierze od zwiększenia ich autonomii, zapewnienia odpowiedniego poziomu finansowania. Poprzez autonomię rozumiana jest także możliwość decydowania o głównych aktywach uczelni. Trwałe mienie rzeczowe stanowi zwykle dużą część majątku szkół wyższych. Poziom wyposażenia ma zapewne wpływ na realizację postawionych im zadań. Optymalna ich struk-

tura, dopasowana do potrzeb uczelni oznacza gotowość do rozliczenia się z efektywnie realizowanych zadań uczelni zarówno przed społecznością akademicką, jak i przed społeczeństwem jako całością.

Słowa kluczowe: inwestycje w szkołach wyższych, rzeczowe aktywa trwałe, źródła finansowania

WSTĘP

W ustawie prawo o szkolnictwie wyższym (UPoSW) uczelnia jest definiowana jako szkoła prowadząca studia wyższe, utworzona w sposób określony w tej ustawie [2005]. Jest ona autonomiczna we wszystkich obszarach swojego działania na zasadach określonych w przepisach. Inwestowanie (zwiększanie nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) jest podstawowym sposobem powiększania potencjału wytwórczego jednostki organizacyjnej poprzez zwiększanie majątku z tym, że przyszłe efekty są niepewne, a bieżące wyrzeczenie zapewne wystąpi¹. Inwestowanie to przeznaczenie kapitału na powiększenie istniejących lub stworzenie nowych środków wytwórczych. Globalną liczbę tych środków w pewnym okresie (np. jednego roku) określa się jako inwestycje brutto [Poborski 1994, s. 20]. Nakłady na rzeczowe aktywa trwałe w szkole wyższej wynikają z potrzeb rozwojowych i podnoszenia warunków jakości kształcenia. Wysoka jakość umożliwia studentom (przyszłym pracownikom) dobre przygotowanie do pracy w nowoczesnych i coraz bardziej wymagających jednostkach organizacyjnych funkcjonujących w kraju i na świecie. Zmodernizowana, nowoczesna baza dydaktyczno-naukowa to dla studentów oraz pracowników szkół wyższych podstawa do dynamicznego rozwoju, a dla zarządzających możliwość sprawnego i efektywnego gospodarowania zasobami jednostki.

Głównym zadaniem szkół wyższych jest przygotowanie społeczeństwa do tego, aby odgrywało aktywną rolę w rozwoju gospodarczym, społecznym i kulturowym. Aby ten cel osiągnąć, konieczne jest stworzenie i wdrożenie takiego modelu zarządzania zasobami uczelni, który w najbardziej efektywny sposób wesprze realizację tych zadań. Zadania ujednoczenia i unowocześnienia kształcenia

---

¹ Do 1 stycznia 2002 r. w polskich sprawozdaniach finansowych pojęcie „inwestycje” utożsamiane było z ponoszeniem nakładów na powstawanie lub ulepszaniem nowych środków trwałych. Nowoczesne metody zarządzania finansami wymagają wyodrębnienia nakładów poniesionych na majątek rzeczowy (środki trwałe i środki trwałe w budowie), czyli na takie aktywa, które przynoszą korzyści ekonomiczne w dłuższym czasie, dopiero po ich użyciu w procesie produkcji, oraz na takie nakłady, które mają przynieść korzyści ekonomiczne przez przyrost wartości tych aktywów.

i badań naukowych, postawione przed uczelniami w kraju i Europie, są realizowane w ramach postanowień Deklaracji Bolońskiej².

Zdolności przystosowawcze i elastyczność, które są konieczne, aby uczelnie mogły szybko reagować na zmiany zachodzące w społeczeństwie i gospodarce oraz realizować stawiane im zadania na najwyższym poziomie, zależą w głównej mierze od zwiększenia ich autonomii, zapewnienia odpowiedniego poziomu finansowania. Poprzez autonomię rozumiana jest także możliwość decydowania o głównych aktywach uczelni. Trwałe mienie rzeczowe stanowi zwykle dużą część majątku szkół wyższych. Poziom wyposażenia ma zapewne wpływ na realizację postawionych im zadań. Optymalna ich struktura, dopasowana do potrzeb uczelni oznacza gotowość do rozliczania się z efektywnie realizowanych zadań uczelni zarówno przed społecznością akademicką, jak i przed społeczeństwem jako całością.

Szkoły wyższe mają duży wpływ na osiągnięcie narodowych celów społecznych i gospodarczych³. Większa rola w tym zakresie przypada uczelniom publicznym, których charakterystyczne cechy predestynują je do funkcji głównego stymulatora rozwoju gospodarczego. Potwierdzeniem tego jest znaczny udział uczelni publicznych w ogólnej liczbie absolwentów szkół wyższych. Uczelnie przyjmują na siebie publiczną odpowiedzialność za promowanie równości społecznej oraz zasad społeczeństwa integrującego. Rozwój szkolnictwa wyższego, będący efektem unowocześnienia bazy naukowo-dydaktycznej, wpłynie na zaspokojenie oczekiwań otoczenia społeczno-gospodarczego w zakresie kompetentnych i wysoko wykwalifikowanych pracowników (absolwentów uczelni). Wymaga to szczególnego wsparcia ze strony państwa w zakresie czytelných i spójnych (obowiązujących w działaniach uczelni) przepisów prawa, aby mogły one prowadzić kształcenie odpowiadające potrzebom gospodarki. Dzięki takim rozwiązaniom uczelnie mogą wyrażać i realizować swoje autonomiczne cele. W związku z ograniczeniami wartości dotacji podmiotowej (w niektórych grupach uczelni publicznych w latach 2010 i 2011) i zmniejszającymi się wpływami z opłat za studia niestacjonarne (spowodowane zmniejszającą się liczbą studentów) optymalne gospodarowanie rzeczowymi aktywami trwałymi (w zakresie efektywności ich wykorzystywania) jest konieczne z uwagi na możliwość kontynuowania działalności.

² Szerzej na temat w: Pisarska A., 2011: Współpraca szkół wyższych z przedsiębiorstwami w Polsce [w:] Procesy formowania więzi organizacyjnych we współczesnej gospodarce, Integracja – Kooperacja – Klastering. (red.) R. Borowiecki, T. Rojek, Wydawnictwo Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

³ Szerzej na temat w: Pisarska A., 2012: Rola i zasady funkcjonowania szkół wyższych we współczesnym społeczeństwie (na przykładzie systemu akademickiego w Polsce), *The Peculiarity of Man 15*, s. 249–264.

Analiza gospodarowania mieniem w uczelniach pozwala stwierdzić, które zasady obowiązujące w tych jednostkach umożliwiają efektywniejsze zarządzanie trwałymi zasobami rzeczowymi. Ważne są również możliwości finansowania trwałych rzeczowych składników aktywów uczelni w zależności od tego w jakim sektorze funkcjonują (publicznym czy społecznym)⁴. W związku z celami, jakie realizują uczelnie, ważne jest, aby modernizację szkolnictwa wyższego uznać za priorytetową inwestycję w przyszłość Polski.

Szkoły wyższe zaspokajają potrzeby społeczne (zgodnie z realizowanymi zadaniami) regionu, kraju i w skali międzynarodowej w związku z tym planowanie w obszarze inwestycji (nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) powinno się odbywać z uwzględnieniem potrzeb w bardzo szerokim wymiarze. Ocena skuteczności tych przedsięwzięć powinna być przeprowadzana również w skali makroekonomicznej. W związku z tym cały proces gospodarowania rzeczowymi aktywami trwałymi, od decyzji związanych z nabyciem, poprzez okres wykorzystywania do chwili likwidacji, wycofania z ewidencji lub sprzedaży tych składników majątku powinien być przeprowadzany i kontrolowany w skali, w jakiej realizowane są zadania szkół wyższych i w obszarach, na które one mają wpływ.

Z uwagi na określone (w planie rzeczowo-finansowym) i ograniczone zasoby jakimi dysponują szkoły wyższe (ograniczoność wynika z katalogu zadań, które realizują – art. 13 UPoSW) przedsięwzięcia inwestycyjne muszą być przeprowadzane ze świadomością maksymalizacji użyteczności oddanych do użytkowania środków trwałych. Zwiększenie użyteczności wykorzystywanych zasobów uczelni może odbywać się poprzez inwestowanie w takie aktywa, które odpowiadają najnowocześniejszym rozwiązaniom, zaspokajają w największym zakresie potrzeby społeczne i będą wykorzystywane przez jednostkę w dłuższym okresie czasu. Zaspokajanie potrzeb społeczeństwa odbywa się w przypadku szkół wyższych przy ograniczonych zasobach (dotacja budżetowa oraz opłaty za usługi edukacyjne i zlecone badania naukowe). Prawidłowe gospodarowanie w ramach rzeczowych aktywów trwałych to również regularne ich dostosowywanie do zachodzących zmian technologicznych, organizacyjnych, a także zmieniającego się zewnętrznego zapotrzebowania. Sprawowanie kontroli nad rzeczowymi aktywami trwałymi rozpoczyna się od określenia potrzeb jednostki organizacyjnej w tym zakresie poprzez projektowanie, opracowanie metody wytworzenia lub źródła zakupu, a następnie ustalenia wartości początkowej

⁴ Szerzej na temat w: Wasilewski M., Pisarska A., 2011: Finansowanie rzeczowych aktywów trwałych z budżetu państwa (na przykładzie uczelni publicznych), Zeszyty Naukowe SGGW, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 89, s. 5–16.

i oddania do użytkowania. W procesie gospodarowania istotnym aspektem jest również odtwarzanie, modernizowanie oraz systematyczne dokonywanie przeglądów i napraw istniejących już w zasobach uczelni środków trwałych.

METODY BADAŃ

Celem opracowania jest określenie aspektów prawnych wpływających na kształtowanie wartości rzeczowych aktywów trwałych (środków trwałych i środków trwałych w budowie), uwzględniających cele realizowane przez szkoły wyższe. W artykule przedstawiono również wielkości nakładów poniesionych przez uczelnie na rzeczowe aktywa trwałe. Źródłem finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych (ponoszenia nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) są m.in. środki finansowe pochodzące z budżetu państwa lub budżetu Unii Europejskiej (UE). Szczegółowa analiza została przeprowadzona na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, które regulują możliwość finansowania z zasobów uczelni publicznych i niepublicznych zakupu lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych (ze szczególnym uwzględnieniem rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych).

Badania dotyczące kształtowania wartości rzeczowych aktywów trwałych i aspektów prawnych na nią wpływających w szkołach wyższych przeprowadzono za lata 2005–2011.

W opracowaniu dokonano analizy obowiązujących uczelnie przepisów prawnych, które regulują ich działalność w aspekcie gospodarowania zasobami rzeczowymi. Ustalono również wartości kształtowania nakładów na rzeczowe aktywa trwałe w uczelniach publicznych i niepublicznych. W zaprezentowanej analizie wykorzystano dane pochodzące z zasobów Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) za lata 2005–2011 prezentowane w publikacjach pt. Szkoły wyższe i ich finanse.

Badane podmioty to uczelnie, które według klasyfikacji GUS podzielono na 13 grup (tab. 1). Należą do nich szkoły publiczne: uniwersytety (grupa I), wyższe szkoły techniczne (grupa II), akademie rolnicze (grupa III), wyższe szkoły ekonomiczne (grupa IV), wyższe szkoły pedagogiczne (grupa V), akademie medyczne (grupa VI), akademie wychowania fizycznego (grupa VII), wyższe szkoły artystyczne (grupa VIII), wyższe szkoły zawodowe (grupa IX), pozostałe szkoły wyższe publiczne (grupa X). Niepubliczne uczelnie to grupa XI (wyższe szkoły ekonomiczne), grupa XII (wyższe szkoły zawodowe) i grupa XIII (pozostałe szkoły wyższe).

TABELA 1. Uczelnie publiczne pogrupowane zgodnie z podziałem GUS w latach 2005–2011

Szkoly wyższe	Grupa	Lata						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Szkoly wyższe publiczne								
Uniwersytety	I	17	17	17	17	18	18	18
Wyższe szkoły techniczne	II	18	18	18	18	17	17	18
Akademie rolnicze	III	8	7	7	7	6	6	6
Wyższe szkoły ekonomiczne	IV	5	5	5	5	5	5	5
Wyższe szkoły pedagogiczne	V	6	6	6	6	6	6	6
Akademie medyczne	VI	12	9	9	9	9	9	9
Akademie wychowania fizycznego	VII	6	6	6	6	6	6	6
Wyższe szkoły artystyczne	VIII	18	18	18	18	18	19	19
Wyższe szkoły zawodowe	IX	30	34	35	36	36	36	36
Pozostałe szkoły wyższe	X	4	10	10	10	10	10	10
Razem szkoły wyższe publiczne	-	124	130	131	131	131	132	132
Szkoly wyższe niepubliczne								
Wyższe szkoły ekonomiczne	XI	88	90	90	90	75	74	74
Wyższe szkoły zawodowe	XII	152	159	157	157	218	218	218
Pozostałe szkoły wyższe	XIII	48	69	77	77	37	36	36
Razem szkoły wyższe niepubliczne	-	288	318	324	324	330	328	328
Razem szkoły wyższe								
Razem	-	412	448	455	455	461	460	460

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Szkoły wyższe..., 2005–2011.

WYNIKI BADAŃ

Tabela 2 prezentuje obowiązujące w szkołach wyższych przepisy prawa dotyczące nabycia lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych, których źródłem finansowania w publicznych szkołach wyższych są zasoby finansowe pochodzące m.in. z budżetu państwa i budżetu UE, a w niepublicznych są to zwykle środki pochodzące z opłat za studia i inne autonomicznie ustalone przez uczelnię źródła. Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na cele inwestycyjne (poniesienia nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) powoduje, że przychody z działalności operacyjnej mogą być przeznaczone na realizowane przez uczelnię zadania w obszarach działalności⁵. Wszelkie dodatkowe nakłady jakie zarządzający uczelniami ponoszą na przedsięwzięcia inwestycyjne, warunkują ich rozwój oraz zapewniają wysoki poziom kształcenia i badań naukowych. Uczelnie finansując proces inwestycyjny (nabycia lub wytworzenia rzeczowych aktywów trwałych) środkami publicznymi, poddane są szczególnemu reżimowi w zakresie ich rozliczania, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawnymi (tab. 2).

Finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych w szkołach wyższych odbywa się zgodnie z regulacjami prawnymi w tym zakresie. Uczelnia publiczna i niepubliczna prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na podstawie planu rzeczowo-finansowego (PRF) oraz ustawy o rachunkowości (UoR) [1994]. W publicznych szkołach wyższych PRF sporządzany jest na podstawie ustawy o finansach publicznych (UoFP) [2009], natomiast w niepublicznych przepisy te stosuje się jedynie w zakresie gospodarowania środkami publicznymi pochodzącymi z budżetu państwa. Źródła finansowania działalności szkół wyższych reguluje UPoSW. Natomiast szczegółowe zasady gospodarki finansowej uczelni publicznych reguluje dodatkowo rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych [2012]. W przepisach tych uregulowano oraz określono zasady gospodarowania będącymi w posiadaniu uczelni publicznych zasobów (finansowych i rzeczowych). Uczelnie niepubliczne działają natomiast na podstawie autonomicznie wypracowanych rozwiązań, a w zakresie gospodarowania zasobami (rzecзовymi) podejmują samodzielnie decyzje. Swoboda gospodarowania zasobami w niepublicznych szkołach wyższych wynika głównie z braku konieczności stosowania zapisów UoFP oraz ustawy prawo zamówień publicznych (UPZP) w stosunku do zasobów, których źródłem finansowania są opłaty wnoszone za edukację. W związku z takimi regulacjami prawnymi

⁵ W rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych (SZGFUP) [2012] zawarto podstawowe rodzaje działalności operacyjnej, które obejmują: działalność dydaktyczną, działalność badawczą, działalność gospodarczą wyodrębnioną.

TABELA 2. Obowiązujące (podstawowe) akty prawne warunkujące kształtowanie nakładów na rzeczowe aktywa trwałe w szkołach wyższych

Akty prawne	Szkoły wyższe	
	publiczne	niepubliczne
Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym Reguluje zasady funkcjonowania i realizowane zadania szkół wyższych	dotyczy	dotyczy
Ustawa o finansach publicznych Reguluje zasady gospodarowania finansami publicznymi	dotyczy	dotyczy (w zakresie gospodarowania zasobami publicznymi)
Ustawa o rachunkowości Reguluje zasady ewidencji operacji gospodarczych, na podstawie których sporządzane jest sprawozdanie finansowe jednostek organizacyjnych mających siedzibę na terenie kraju	dotyczy	dotyczy
Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju Reguluje zasady koordynowania i współpracy działania organów administracji rządowej, organów administracji samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych, a także zasady współdziałania z instytucjami Wspólnoty Europejskiej oraz organizacjami międzynarodowymi w zakresie rozwoju kraju	dotyczy	dotyczy (w zakresie gospodarowania zasobami publicznymi)
Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych* Reguluje zasady opodatkowania dochodu ustalonego w jednostkach organizacyjnych posiadających osobowość prawną	dotyczy	dotyczy
Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Reguluje zasady prowadzenia polityki rozwoju w zakresie zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju oraz spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej, w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej	dotyczy	dotyczy (w zakresie gospodarowania zasobami publicznymi)
Ustawa prawo zamówień publicznych Określa zasady i tryb udzielania zamówień publicznych, środki ochrony prawnej, kontrolę udzielania zamówień publicznych oraz organy właściwe w sprawach uregulowanych w ustawie	dotyczy	dotyczy (w zakresie gospodarowania zasobami publicznymi)
Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych Uszczegóławia zasady gospodarowania zasobami uczelni publicznych	dotyczy	nie dotyczy
Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa Uszczegóławia zasady rozliczania inwestycji finansowanych z zasobów budżetu państwa	dotyczy	dotyczy (w zakresie gospodarowania zasobami publicznymi)

* W rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych (§ 3) zawarto podstawowe rodzaje działalności operacyjnej, które obejmują: działalność dydaktyczną, działalność badawczą i działalność gospodarczą wyodrębnioną. Podstawowa działalność uczelni (dydaktyczna i badawcza) podlega zwolnieniu z podatku dochodowego. Wyodrębniona działalność gospodarcza (jeżeli uczelnia ją prowadzi) podlega z kolei opodatkowaniu na zasadach ogólnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wybranych aktów prawnych.

i organizacyjnymi finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych w niepublicznych szkołach wyższych może przebiegać sprawniej, a w niektórych przypadkach również efektywniej.

Tabela 3 zawiera nakłady na inwestycje (w tym zakupy rzeczowych aktywów trwałych, które w dniu nabycia oddane są do użytkowania i zakwalifikowane są w ewidencji księgowej uczelni jako środki trwałe) realizowane przez szkoły wyższe w latach 2005–2011. W analizowanych latach w największym zakresie nakłady na rzeczowe aktywa trwałe ponosiły uczelnie publiczne należące do grupy VI (akademie medyczne) i grupy I (uniwersytety). W grupie VI narastająco w analizowanych latach nakłady na inwestycje miały wartość 364,7 mln zł (średnio na uczelnię), a w grupie I była to wartość 357,2 mln zł. W obu analizowanych grupach była to w latach 2005–2011 stała tendencja rosnąca (z wyjątkiem 2008 roku w grupie VI i 2006 roku w grupie I). W szkołach wyższych o tych profilach (typach) działań prowadzone kierunki wymagają wyspecjalizowanych, nowoczesnych urządzeń oraz gruntownie wyposażonych laboratoriów przeznaczonych do zajęć dydaktycznych i realizacji badań naukowych. Z algorytmu podziału dotacji podmiotowej (udzielanej uczelniom publicznym) wynika, że m.in. te uwarunkowania są brane pod uwagę przy jej podziale [Dz.U. 2011 nr 160, poz. 957].

W najmniejszym zakresie przedsięwzięcia inwestycyjne oraz zakupy środków trwałych odbywają się w grupie VIII i IX uczelni publicznych i były to odpowiednio wartości 6,5 i 5,9 mln zł. Te typy uczelni i realizowana w nich działalność (zgodnie z przepisami UPoSW) wymaga w mniejszym zakresie przedsięwzięć unowocześniających posiadane zasoby rzeczowe (z wyjątkiem budynków i budowli).

W niepublicznych szkołach wyższych w latach 2005–2011 największe nakłady na rzeczowe aktywa trwałe odnotowano w grupie XI (wyższe szkoły ekonomiczne) i była to wartość narastająco 12,3 mln zł (średnio na uczelnię).

Wyodrębnienie grup szkół publicznych i niepublicznych jest spowodowane tym, że mają one różne (w niektórych przypadkach odmienne) możliwości finansowania przedsięwzięć dotyczących rzeczowych aktywów trwałych.

Wartości wydatkowanych środków finansowych na inwestycje (rzeczowe aktywa trwałe) szkół wyższych funkcjonujących w sektorze publicznym i społecznym powodują, że gospodarujący zasobami uczelni są zmuszeni do stałej kontroli ich użyteczności oraz możliwości utrzymania. We współczesnym procesie gospodarowania rzeczowymi aktywami trwałymi należy szukać takich rozwiązań, które umożliwiają obniżenie kosztów ich eksploatacji oraz wpłyną na unowocześnienie i wysoką jakość produktów (według określonych podstawowych rodzajów działalności operacyjnej szkoły wyższej).

W jednostkach organizacyjnych uczelni o profilu działania, w którym potrzeby w zakresie środków trwałych są szczególnie duże, ich właściwa struktura i gospodarowanie nimi są jednym z warunków funkcjonowania tej jednostki na odpowiednio wysokim poziomie. Wyposażenie w nowoczesne rozwiązania w zakresie

TABELA 3. Wartość nakładów inwestycyjnych (na rzeczowe aktywa trwałe) w tym zakupów (średnio na uczelnię w grupach) w szkołach wyższych w latach 2005–2011 (mln zł)

Grupy szkół wyższych		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Razem
Szkoly wyższe publiczne									
I	nakłady	35,2	31,7	37,4	45,5	46,6	75,7	85,0	357,2
	w tym zakupy	11,6	6,8	9,3	8,9	10,5	19,5	21,7	88,2
II	nakłady	18,2	21,0	26,4	25,0	25,0	58,9	70,5	245,1
	w tym zakupy	7,7	9,2	9,6	13,0	12,2	26,2	31,1	109,2
III	nakłady	26,3	14,6	22,6	22,3	29,4	28,3	32,0	175,5
	w tym zakupy	5,2	3,3	5,8	5,7	17,9	11,8	10,2	59,8
IV	nakłady	5,3	13,8	6,7	5,5	7,0	11,0	12,2	61,6
	w tym zakupy	1,2	2,0	3,4	2,6	3,7	3,3	3,2	19,4
V	nakłady	2,3	4,3	8,9	9,8	5,2	16,9	8,8	56,4
	w tym zakupy	1,0	0,7	1,0	1,2	1,0	1,8	1,4	8,2
VI	nakłady	24,0	32,7	40,3	40,2	56,7	76,3	94,6	364,7
	w tym zakupy	9,3	12,7	13,1	18,3	18,1	30,1	20,6	122,1
VII	nakłady	7,0	12,1	4,3	4,2	3,5	13,2	13,8	58,1
	w tym zakupy	0,5	4,2	0,7	0,6	0,3	0,6	0,9	7,8
VIII	nakłady	1,7	4,6	4,7	2,5	1,7	3,6	7,9	26,7
	w tym zakupy	0,8	1,1	0,7	0,8	0,4	1,0	1,9	6,5
IX	nakłady	3,9	3,4	3,9	3,3	4,1	6,1	7,2	31,9
	w tym zakupy	1,6	0,7	0,7	0,5	0,5	1,0	0,9	5,9
X	nakłady	8,9	14,4	4,1	4,8	5,9	10,5	19,4	68,1
	w tym zakupy	2,9	1,7	2,2	2,0	1,9	3,4	6,3	20,2
Średnio szkoły wyższe publiczne	nakłady	13,6	14,0	15,3	15,8	17,4	29,1	35,2	140,4
	w tym zakupy	4,7	4,0	4,4	5,0	5,6	9,6	10,2	43,5
Szkoly wyższe niepubliczne									
XI	nakłady	2,0	1,2	1,4	2,4	2,0	2,4	0,9	12,3
	w tym zakupy	1,0	0,9	0,4	0,3	0,5	0,9	0,2	4,3
XII	nakłady	0,3	0,3	0,5	0,6	0,9	5,3	1,2	9,2
	w tym zakupy	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	3,1	0,4	4,5
XIII	nakłady	0,8	1,1	0,6	0,5	1,4	2,6	1,5	8,4
	w tym zakupy	0,4	0,4	0,4	0,2	0,7	0,6	0,8	3,6
Średnio szkoły wyższe niepubliczne	nakłady	0,9	0,7	0,7	1,0	1,1	3,4	1,0	8,8
	w tym zakupy	2,0	1,6	1,8	2,1	2,2	3,8	4,1	17,7
Razem szkoły wyższe									
Średnio szkoły wyższe	nakłady	4,8	4,5	4,9	5,3	5,7	10,8	10,8	46,7
	w tym zakupy	1,7	1,5	1,5	1,6	1,8	4,0	3,2	15,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Szkoły wyższe..., 2005–2011.

zasobów materialnych jest konieczne z uwagi na konkurencję rynkową szkół wyższych i dążenie do świadczenia usług na możliwie najwyższym poziomie. Koncepcja dobrobytu społecznego wypracowana w ramach koncepcji neoklasycznej dotyczy gospodarki oraz tworzących ją rynków. Skupia się na tym, w jaki sposób zorganizować gospodarkę. Dla uzyskania wysokiej efektywności działania szkół wyższych bardzo istotna jest taka organizacja gospodarki uczelni, która umożliwi ponoszenie nakładów na rzeczowe aktywa trwałe tylko w takich obszarach, które zapewnią najwyższą jakość realizowanych zadań.

WNIOSKI

W opracowaniu przedstawiono uwarunkowania realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych w szkołach wyższych (publicznych i niepublicznych) – finansowanie inwestycji w sytuacji gdy wyłącznym źródłem finansowania tych przedsięwzięć są środki publiczne (budżet państwa i budżet UE). Analiza obowiązujących przepisów prawnych i wartości nakładów na rzeczowe aktywa trwałe (inwestycje, w tym na remonty) pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

1. Głównym zadaniem szkół wyższych jest przygotowanie społeczeństwa do tego, aby odgrywało aktywną rolę w rozwoju gospodarczym, społecznym i kulturowym kraju oraz w skali międzynarodowej. Aby ten cel osiągnąć, konieczne jest stworzenie takich warunków, które w najbardziej efektywny sposób będą wspierać realizację tych zadań. Zmodernizowana, nowoczesna baza dydaktyczno-naukowa to dla studentów oraz pracowników szkół wyższych podstawa do dynamicznego rozwoju, a dla zarządzających możliwość sprawnego i efektywnego gospodarowania zasobami jednostki.
2. Zdolności przystosowawcze i elastyczność, które są konieczne, aby uczelnie mogły szybko reagować na zmiany zachodzące w społeczeństwie i gospodarce oraz realizować stawiane im zadania na najwyższym poziomie, zależą w głównej mierze od zwiększenia ich autonomii, zapewnienia odpowiedniego poziomu finansowania. Poprzez autonomię rozumiana jest także możliwość decydowania o głównych aktywach uczelni. Trwałe mienie rzeczowe stanowi zwykle dużą część majątku szkół wyższych. Poziom wyposażenia ma zapewne wpływ na realizację postawionych im zadań. Optymalna ich struktura, dopasowana do potrzeb uczelni oznacza gotowość do rozliczenia się z efektywnie realizowanych zadań uczelni zarówno przed społecznością akademicką, jak i przed społeczeństwem jako całością.
3. W analizowanych latach (2005–2011) w największym zakresie nakłady na rzeczowe aktywa trwałe ponosiły uczelnie publiczne należące do grupy VI (akademie medyczne) i grupy I (uniwersytety). W grupie VI nakłady na inwestycje osiągały narastająco wartość 364,7 mln zł (średnio na uczelnię),

a w grupie I – 357,2 mln zł. W obu analizowanych grupach była to stała tendencja rosnąca (z wyjątkiem 2008 roku w grupie VI i 2006 roku w grupie I). W szkołach wyższych o tych profilach (typach) działań prowadzone kierunki wymagają wyspecjalizowanych, nowoczesnych urządzeń oraz gruntownie wyposażonych laboratoriów przeznaczonych do zajęć dydaktycznych i realizacji badań naukowych. W najmniejszym zakresie przedsięwzięcia inwestycyjne oraz zakupy środków trwałych odbywają się w grupie VIII i IX uczelni publicznych i były to odpowiednio wartości 6,5 i 5,9 mln zł. Te typy uczelni i realizowana w nich działalność (zgodnie z przepisami UPoSW) wymaga w mniejszym zakresie przedsięwzięć unowocześniających posiadane zasoby rzeczowe (z wyjątkiem budynków i budowli). W niepublicznych szkołach wyższych największe nakłady na rzeczowe aktywa trwałe odnotowano w grupie XI (wyższe szkoły ekonomiczne) i była to narastająco wartość 12,3 mln zł (średnio na uczelnię).

4. Finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych w szkołach wyższych odbywa się zgodnie z regulacjami prawnymi w tym zakresie. Uczelnia publiczna i niepubliczna prowadzą samodzielną gospodarkę finansową na podstawie PRF oraz UoR. W publicznych szkołach wyższych PRF sporządzany jest według zapisów UoFP, w niepublicznych natomiast przepisy te stosuje się jedynie w zakresie gospodarowania środkami publicznymi pochodzącymi z budżetu państwa. Źródłem finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych (ponoszenia nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) są m.in. środki finansowe pochodzące z budżetu państwa lub budżetu UE.

Spis literatury

- PISARSKA A. 2011: Współpraca szkół wyższych z przedsiębiorstwami w Polsce [w:] Procesy formowania więzi organizacyjnych we współczesnej gospodarce, Integracja – Kooperacja – Klastering, (red.) R. Borowiecki, T. Rojek, Wydawnictwo Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 155–168.
- PISARSKA A. 2012: Rola i zasady funkcjonowania szkół wyższych we współczesnym społeczeństwie (na przykładzie systemu akademickiego w Polsce), *The Peculiarity of Man* 15, s. 249–264.
- POBORSKI M. 1994: Start do ekonomii, Wydawnictwo SZiM w Kielcach, Kielce.
- Rozporządzenie Rady Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych oraz jednostek naukowych na pomoc materialną dla studentów i doktorantów, Dz.U. 2011 nr 160, poz. 957.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, Dz.U. 2012 nr 0, poz. 1533.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa, Dz.U. 2010 nr 238, poz. 1579.
- Szkoły wyższe i ich finanse, 2005–2011, Wydawnictwo GUS, Warszawa.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych, Dz.U. 2009 nr 157, poz. 1241.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, Dz.U. 2004 nr 19, poz. 177.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz.U. 2004 nr 116, poz. 1206.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. 1992 nr 54, poz. 654.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121, poz. 591.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2006 nr 227, poz. 1658.
- WASILEWSKI M., PISARSKA A. 2011: Finansowanie rzeczowych aktywów trwałych z budżetu państwa (na przykładzie uczelni publicznych), Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 89, s. 5–16.

SPECIFIC OF INVESTING (FORMINGS OF THE EXPENDITURE ON MATERIAL FIXED ASSETS) AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The aim of this work is to determine specific legal aspects that influence the forming of the value of material fixed assets, considering accomplished purposes realised by higher education institutions. The source of financing of investment undertakings (of incurring the expenditure on material fixed assets) are among others financial means coming from the state budget or the EU budget. Studied subjects are higher education institutions, which were divided in thirteen groups according to classification of Statistical Central Office (GUS). A detailed analysis was conducted based on provisions of law being in force, which are regulating possibilities of financing from public and non-public higher education institutions resources the purchase or production of fixed assets on their own. Examinations concerning the forming of the value of material fixed assets and the legal aspects influencing it at higher education institutions were conducted in 2005–2011. In the study, there are analysed provisions of law applying to colleges which are regulating their activity in the aspect of the management of material stores. There are also set the values of the expenditure on material fixed assets at public and non-public higher education institutions. Preparing the society

for playing an active role in the economic, social and cultural development of the country as well as in the international scale is main purpose of higher education institutions. The adaptability and the flexibility which are necessary for higher education institutions so that they can quickly react to changes in the society and economy and carry out tasks put for them at the highest level, depend mostly on increasing their autonomy, of ensuring the adequate level of funding. Through the autonomy also a possibility of deciding on main assets of the college is understood. Long-lasting material possessions usually constitute the large portion of the assets of higher education institutions. The level of the equipment is probably affecting the accomplishment of tasks put for them. Optimum structure, fitted to needs of higher education institutions, means the readiness for accounting from effectively performed tasks of the college both before the academic community and before the society as the whole.

Key words: higher education institution investments, material fixed assets, sources of financing